

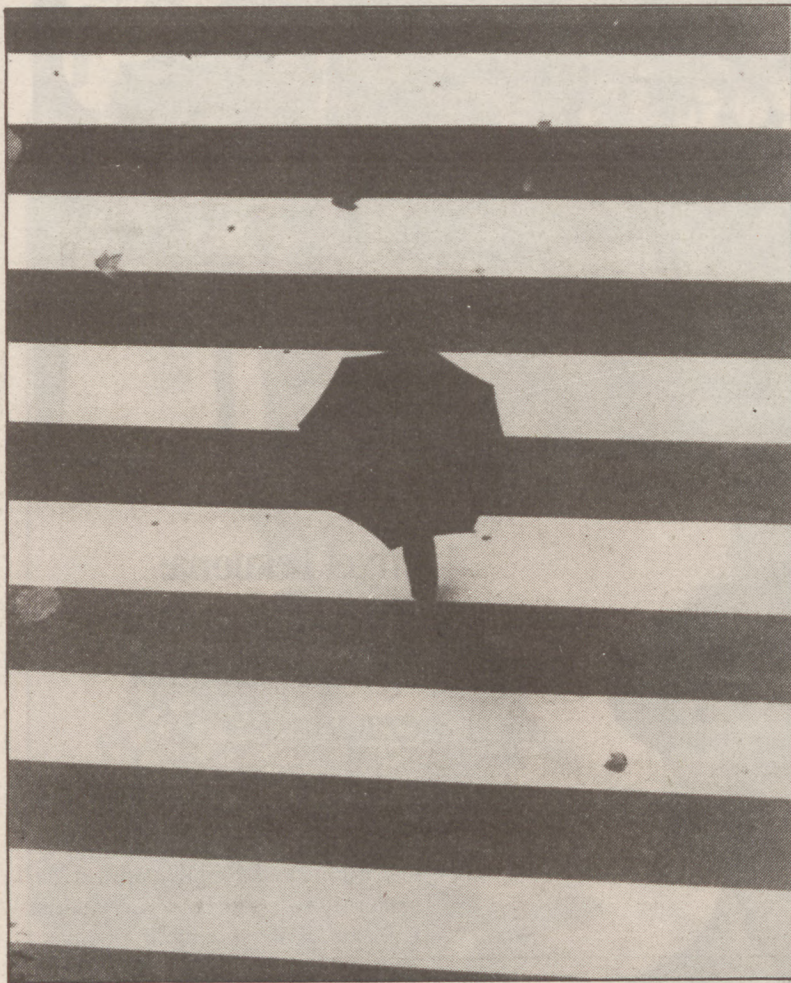
GOGOETARI LEIHO

Lizarra eta euskara

1. AURTENGO NAFARROA OI-NEZ Lizarran ospatu zelarik, burura etortzen zitzaizkidan, 1552.enean Lizarraldeko Zufia herrixkan gertatutako ezkontza promesetan agertzen zitzaizkigun hitzak: «Nic Diégo de Zufia ematen drauzut neure fedea zuri Maria Miguel ez verce emazterric eguitemo». Andregaiak erê euskaraz erantzuten dio. Ikusi daitekeenez euskara zen berezko hizkuntza. Lizarran bertan, 1607.ean dokumentu zahar baten agertzen denez «por haber más de la tercera parte meramente vascongados y no saben romanz...» (Aipamen biak A. Irigarai-aren 'Una geografía diacrónica del Euskara en Navarra' liburutik hartu ditut). Beraz, euskararen egoera garai hartan osasuntsua zen oraindik. Ordutik hona, Nafarroan, euskara Araban bezalaxe arloz arlo galtzen joan zen, galera bortitzagoa izanik Nafarroan batez ere azkenengo urteetan. Lizarraldean konkretuki 1863an merindadearen goiko aldean oraindik hitz egiten zen hainbat herrixketan: Goñi, Aizpuz, Urdanoz, Azanza, Munarriz, Muniain, etab. baina A. Kanpionek esaten zuenez «Este dialecto (Alto Nabarro Meridional) pierde diariamente terreno...» Egun geratzen dira oraindik euskal hitz batzuk: muga, txandrio, txara, abarra, koskola, narria etab. aztarnak bezala (nire aitari entzundako hitzak).

2. Gaur egun, Euskal Herrian euskararen egoera begiratzuz gero, herrialdeen arauera, kasu desberdinak aurki ditzakegu: 1) Herri euskaldun batzutan herriarrek erabiltzen dute euskara normaltasunez, bere eguneroko hizkuntza delakoan. 2) Beste leku batzutan nahiz eta jakin, haur eta gazteen aldetik euskararen erabilera oso eskasa da, jarrera edo konplexuak direla-ta.

Arlo honetan itzelezko lana burutu dute ikas- tolek, zeren herri euskaldunetan zein erdaldunetan, haur erdaldunak edo erdi erdaldunak euskaldundu bait dituzte, eta euskalduna zena in-

FERNANDO POSTIGO

dartu bere jarrerari. Baina, zertxobait falta zaigu oraindik euskalduntze bide honetan, zeren eta, hainbat lekutan, askotan zoritxarrez, haurrek ikastolatik irten ahala erdaraz hitz egiten bait dute.

3. Aurrekoaren kontra, esperantza gisa edo, Lizarrako Ikastolaren kasua dugu. Neure eritziz euskarak ez ditu izan Nafarroan, bai gizarte maila eta bai Institutuzio mailan, Hiru Lurraldeetako Komunitatean izan dituen onarpena, babeseta eta neurri baten irakaskuntza mailan araupena, azken denboretan zertxobait aldatu den arren. Giro honetan, azken 20 urteetan Ikastola inguruko jendeak lortutakoa ez da makala, lortu bait dute, ez bakarrik haurrak euskalduntzea, euskaraz bizi

eraztea baizik. Zein enenplu miresgarria, bertako gazteek haien artean euskaraz hitz egitea. Badakigu ere ezerezetik ez dela sortu emitza hau, atzean dago irakasle eta gurasoen lana, elkarlaguntza, motibazioa, jarrera etab. Ikastolatik irtendako gazteek, ikasle ohiak, harreman sendoak mantentzen dituztelarik ikastolarekin. Lotsa modukoa sentitu nuen nire herrira etorri zirenean Lizarrako ikasle batzuk gure haurrekin asteburu bat elkarrekin pasatzeko, neurri baten euskaldundu bait ziguten herria ordu batzutan. Piztinetan, plazan, edozein lekutan zeudela nabaritzen zen nongoak ziren haurrak, euskaraz hitz egiten bait zuten nafarrek, eta euskara aberatsa, erabilerak ematen duen aberastasunaz. Eta gure herrian, Audio, esan beharra dago, euskaraz hitz egiten dela oraindik herriko mugetan, eta bertan ez dela horrenbeste denbora galdu zenik, hirurogei urte inguru.

Euskararen jai honek izan zuen arrakastak aurre-eritzi guztiak gaineztu zituen: 90.000 lagun Euskal Herriko bazter guztietatik bildurik, karabanak eta beste arazoak gaindituz gero. Bertakoek ziotenez itzelezko aupada jaso zutela, eta hola izan dadila, baina ez da izan haien lana, zuhurtzia (telebistaren iragarki deigarria, herrikoia), etab. ondo merezitako erantzuna baizik.

Gaueskolek Nafarroan izan zuten matrikulen gorakada loturik dago honekin ere.

Bukatzeko, Etxepareren (gure lehenengo euskal idazlea, 1545.ekoa, Behenafarroa) bertsoak: «Garaziko herria / benedika dadila;

Heuskarari eman dio / Behar duyen thornuya».

Eta Lizarran ospatutako Nafarroa Oinez 'Ezina ekinez eginga' lotu daitezkan, euskararen erabilera suspertu dezagun.

BITTOR ARBIZU

BIDEZIDORRAK

Artea eta erria

INAZIO ETXANIZ

Garai bateko artea eta gaur egunekoaren artean oso alde handia dagoela ez dago nik esan bearrik, bestela ere gauza jakina dela uste det-eta.

Zertara dator orain erretolika au?, esana du onezkero irakurle batek baiño geiagok. Ba, kontua zera da, kuriositateak bultzata, erakusketa 'moderno' bat ikusten izan naizela Donostian, artista gazte batzuen lanekin egiña. Eta benetan pixka bat pentsatzeko modukoa izan dela, alajainkua!

Ol puska narratz batzuk alkarren artean josi eta orrekin naikoa artista moduan azaltzeko, besterik ez dute bear arte-lan deitzen dan gauza bat egin dutela sinisteko. Eta ala dala sinistu bear gainontzekoak ere, ala esaten dute-eta toki guztietan.

Baiña nik galdera azkar bat egin dezaket, orrelako erakusketak ikusten izandako makiña batek bere kolkorako gordetakoa seguru asko: Eta neuk egingo banu orrelako bat? Neuk aurkeztuko banitu alkarren artean jositako lau egur puska konkurtso orietako batera? Izango al nuke irabazteko aukerarik?

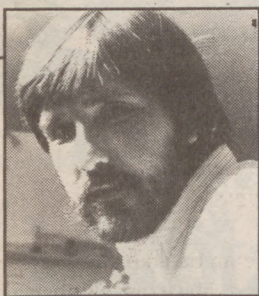
Aproba egitea ere pentsatuta nago beñ baiño geiagotan, baiña lotsak gainditzin nau, noski. Ez naiz aín ausarta. Gazteagoa banintz, akaso...

Orain dala gutxi, berriz, erakusketa batean zer agertuko eta langabetu bat eraman ez du ba artista batek? Eta antxe egoten omen da (nik ez det ikusi) langabetua, erakusketa zabalik dagoen tarte guztian. Amaika ikusteko jaio gaittuk, motellak!

Neri zailla egiten zait olako gauzei buruz iritzia ematea. Badakit, izan ere, gazte jatorrik ere badabilela saltsa auetan, eta intentzio onarekin gaituk. Eta nik kontu auker ez ulertzeak ez duela ezer esan nai. Baiña eziñ det ebittatu kontu guzti auker aprobatxategi biozkabe batzuen iruzurrak direlako ideia. Ez nago seguru ordea, eta obeixiltzea.

Dana dala, artea erriaren-gandik gertu nai badute, garbi dago orrelakoekin ez dabiltzela bide zuzenetik, ezta antzik eman ere. Eta alde orretatik, alegiñ aundiagoak egitea ez ote litzake benetan mesedegarria?

HEMEROTEKA

RAMON SAIZARBITORIA
EL DIARIO VASCO
91-X-6

«**G**ure belaunaldikoek pentsatzen genuen euskaldunak jaio beharrean beste kultura aurreratuago batean jaio izan bagina, seguru asko ez zitzaigula bururatuko luma hartu eta idazten hasterik. Horregatik, gutako askok gaizki eraman ohi du bere burua idazle gisa azaldu beharra, kanpokoen aurrean batez ere. (...) Itzulpena aitortzen ez genuen amets sekretua zen. Zer gerta zitekeen gure lanetako bat hizkuntza homologatu batean argitaratu ezker? Gure kultura eta gure herria lotsa gorrian jarriko ote genuen? (...) Eta hara nola amets hori gauzatzea hurrengo belaunaldiak lortu duen».

«**T**olosako Nazioarteko Abesbatzen Lehiaketan, hasiera batean zortzikoteetan pentsatu zen, baina gero abestaldeetara pasatu zen. Hemen inguruko taldeak ziren noski, Gipuzkoa eta Bizkaikoak. Gero estatuta zabaldu zen eta gero nazioarte mailara. (...) Niretzat bi jaialdi daude: musikakoa eta pertsonena. Eta arrakasta giza jaialdiak ematen dio. Giza ikutua gure zeinu bereizgarria da. Entzulegoa hemen eta Europan abestaldeak entzutera joaten da saioetara. Hemengo desberdintasuna horretan datza: kordialitatea, elkartetako bazkariak eta afariak, kalleko giroa...»

MITXEL PERALES
ARGIA
91-X-3

FERNANDO BEORLEGI
EGIN
91-X-5

«**G**uztia erlatiboa da. Zenezen aurka pintatu eta toreroak pintatzen dituzu. Gerraren aurka pintatu eta gerra pintatzen duzu, exekuzioak, uniformeak, guztia... Van Goghek miserian zeuden eskale mordo bat ikusten zuenean, inspirazio motiboa aurkitzen zuen ikuskitzen hartan. Berez eta izatez hain latza zena, xarmangarria zen berarentzat, plastikotasunaren aldetik. Ederra ez da berez ona. Edertasuna pozinduta ere egon daiteke. Gaixorik egon nintzenean, neure estiloko marrazki asko egin nituen. Nire ingurua isladatu eta beldurra uxatzeko modua izan zen hura».

CHUMY CHUMEZ
EL CORREO ESPAÑOL
91-X-6

